

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ЯК СКЛАДОВА АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Гриненко І.М.

Національна академія Служби безпеки України

У статті досліджується зв'язок між корупцією, організованою злочинністю та терористичною діяльністю в Україні, а також питання удосконалення стратегій протидії цим явищам як складової антитерористичної операції

Ключові слова: організована злочинність, корупція, антитерористична операція, гібридна війна.

Постановка проблеми. Загострення ситуації на теренах нашої країни, обумовлене активізацією терористичної діяльності та агресією з боку Російської Федерації обумовлює потребу у напрацюванні принципово нових підходів до вирішення соціальних проблем, що, значною мірою, виступають підґрунтям тероризму, у першу чергу, корупції та пов'язаному із нею відчуженню держави від населення.

Специфічною рисою гібридної війни, що відбувається на теренах України, що обумовлює її гібридний характер, стало широке залучення агресором криміналітету у якості найманців, а також соціальної бази терористів. З іншого боку, корупція, що проявляється, у тому числі, в проникненні криміналітету до органів влади та управління, виступає живильною основою терористичної діяльності, соціальної напруги, що проявляється у формі відкритого конфлікту.

Виявлення природи зв'язку між корупцією, організованою злочинністю та тероризмом в нашій країні є необхідною передумовою здійснення ефективних заходів із усунення передумов сепаратизму та пов'язаної із ним протиправної діяльності.

Ступінь розробленості проблеми. Особливостям сучасних воєнних конфліктів присвячено широке коло досліджень науковців різних країн світу. Так, ізраїльський дослідник М. Кревельд вважає, що на сьогодні уявлення про війну як про боротьбу держав, спрямовану на руйнацію волі однієї із сторін, втрачало актуальність. На його думку, зміна територій унаслідок воєнних дій є неможливою, а основними акторами сучасних війн є партизани та терористи, при цьому діяльність держав у такому випадку обмежується веденням психологічної війни [1]. Виходячи із парадигми глобалізованого світу, дослідник не вважає набуття нових територій пріоритетом для сучасних країн.

З іншого боку, теоретики «гібридних війн», зокрема, М. Бонд, Д. Девіс та Д. Ласіка, не приділяють увагу ролі організованої злочинності у перебігу конфліктів такого роду, обмежуючись виключно військовими питаннями.

Дослідження зв'язку організованої злочинності та тероризму, що проводилися такими дослідниками, як Дж. Албанез, Ф. Бовенкерк, Ф. Вільямс, В. Лунєєв, В. Молокоєдов, М. Рот, М. Север та Б. Чакра здійснюється, передусім, у контексті фінансування терористичної діяльності за рахунок коштів, одержаних кримінальним шляхом, передусім від наркобізнесу. Питанням залучення криміналітету до терористичної діяльності, а також зв'язку між корупцією та тероризмом окрема увага, як правило, не приділяється.

З огляду на це, **метою** статті є визначення природи зв'язку між організованою злочинністю та корупцією та терористичною діяльністю у нашій країні.

Досягнення поставлених цілей вимагає вирішення таких завдань: розкриття природи гібридної

війни на теренах України у контексті впливу на її перебіг явищ корупції та організованої злочинності, впливу корупції на різних рівнях на загострення терористичної загрози у нашій країні, залучення криміналітету до терористично-сепаратистської діяльності, а також визначення напрямів державної політики у сфері протидії корупції та організованої злочинності як складових антитерористичної операції.

Виклад основного матеріалу. Проблема тероризму набула актуальності для нашої країни з березня 2014 року. Відсутність скільки-небудь серйозних проявів цієї загрози до того часу свідчить про її, значною мірою, штучний характер, обумовлений цілеспрямованим впливом з боку політичних кіл Російської Федерації, що виступає не лише як держава-спонсор, а й ініціатор та рушійна сила терористичної діяльності в нашій країні. При цьому стратегічним завданням правлячих кіл РФ є примус України до відмови від реалізації політики європейської інтеграції, визнання суверенітету РФ над Автономною Республікою Крим, фактично позбавлення нашої країни статусу суб'єкту міжнародних відносин. Цим самим усувається загроза для кримінальних кіл, що контролюють державну владу РФ, втратити територіальний контроль над Україною. Тактичними цілями є підірив політичної системи нашої країни, унеможливлення реалізації загальнодержавної політики шляхом виведення окремих регіонів з-під контролю центральної влади, формування зон нестабільності задля подальшого впливу на політику держави, руйнація інфраструктури та залякування населення. Одним із способів досягнення цієї мети є децентралізація влади до рівня, за якого реалізація єдиної державної політики стає неможливою. Відповідно, за таких умов держава позбавляється можливості економічного розвитку та приречена на відсталість, функціонування у якості об'єкта іноземної політики. З цієї метою формуються «зони впливу», через які здійснюється вплив на політику держави, наприклад, унеможливується її інтеграція до міжнародних організацій, передусім Північно-Атлантичного Альянсу. Ці зони використовуються як «осередок нестабільності», що компрометує державу в очах міжнародного співтовариства як нездатну забезпечити контроль над власною територією, а також як «предмет торгу». Таким чином забезпечується продовження функціонування транснаціональної кримінально-корупційної системи, що існує на пострадянському просторі із центром в Російській Федерації. Реалізація зазначених цілей здійснюється із застосуванням широкого арсеналу кримінальних практик.

Так, інформаційно-підривна діяльність здійснюється у формі інформаційної війни, орієнтованої на окремі прошарки населення, націю в цілому, представників органів влади, передусім сектору безпеки та оборони. Ці дії поєднуються із психо-

логічною війною, створенням атмосфери небезпеки, невпевненості та нестабільності. Суспільним групам нав'язується альтернативна ідеологія, що, значною мірою, полегшується компрометацією офіційної ідеології її зв'язком із політичними групами, які мають репутацію корумпованих. Тобто, офіційна ідеологія суспільства штучним чином прив'язується до певних політичних груп, які її демагогічно використовували, чим компрометується її сутність. Створений ідеологічний вакуум заповнюється ідеями, що слугують на користь організованої злочинності та зацікавлених іноземних акторів. Таким чином, інформаційний вплив має виражений кримінальний характер.

Використання збройних сил без відповідних розпізнавальних знаків може також розглядатися як певного роду кримінальна практика, коли збройні сили виступають не як представники держави, а як інструмент для досягнення цілей криміналітетом.

Іншою кримінальною практикою є використання населення для прикриття силових дій – практика, притаманна організованій злочинності, що розглядає суспільство як об'єкт для досягнення протиправних цілей. Криміналітет для досягнення своїх цілей легко жертвує людьми – як місцевим населенням, так і найманцями, розглядає їх як своєрідний «витратний матеріал». Таким чином, війна здійснюється за допомогою найманців та місцевого криміналітету, що полегшується криміналізацією суспільства та цілеспрямованим інформаційним впливом.

Спостерігається інтеграція кримінальних та політичних цілей з боку РФ, при цьому війна виступає як складова процесу встановлення контролю криміналітету над владою, що є відносно новим явищем у світовій політиці. Явно новим є те, що держава використовується для відстоювання кримінальних інтересів, здійснюючи при цьому агресивну політику.

Залучення криміналітету також відіграє ключову роль у формуванні «керованого хаосу», при цьому організовані злочинні угруповання, з одного боку, формують відповідне середовище, а з іншого – користуються його перевагами. Формується цикл «хаос» – «організована злочинність», кожне нове коло якого зменшує можливості держави контролювати ситуацію, її функціональну спроможність. Важливу роль у цьому процесі відіграють корумповані представники органів влади та управління, що відстоюють водночас інтереси як ініціатора «керованого хаосу», тобто іноземної держави-агресора, так і власні корисливі інтереси, продовжують отримувати незаконні прибутки.

Гібридну війну проти України характеризують як поєднання військових, інформаційних, терористичних та інших агресивних дій, скоординованих з єдиного центру і спрямованих на досягнення визначеної стратегічної мети [2]. Слід також згадати і характеристику гібридної війни в Україні, надану колишнім радником з безпеки при ООН і НАТО генералом Франком ван Каппеном як суміш класичного ведення бойових дій із використанням нерегулярних озброєних формувань. Держава, що веде гібридну війну, укладає угоду із недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок із якими повністю заперечується. Ці виконавці можуть здійснювати акції, які сама держава реалізовувати не може, оскільки вони є прямим порушенням міжнародних конвенцій щодо законів війни, міжурядових угод. Водночас використовуються і військові формування – як негласно, так і офіційно, з метою вчинення психологічного тиску [3]. Таким чином, констатується виражений кримінальний характер

гібридної війни в Україні, практика ведення якої порушує не лише норми національного права, а й базові положення міжнародних правових норм.

Корупційний вплив з боку РФ не обмежується лише кордонами колишнього СРСР. Так, використання політичних партій радикального лівого чи правого спрямування у інших країнах на користь кримінальних структур Російської Федерації, що здійснюють контроль над державою, розширення кримінально-корупційного впливу на країни Євросоюзу, є явним підтвердженням транснаціонального характеру цих організованих злочинних угруповань, їх зусиль із руйнації чи, якнайменш, дискредитації ЄС як політично-економічної цілісності. Одним із способів цієї діяльності є фінансування радикально-націоналістичних політичних партій «Газпромом», формування політичної підтримки на національному рівні, блокування загальноєвропейських проектів, фактично, підлив та компрометація Євросоюзу. Ці заходи поєднуються із корумпуванням лідерів окремих країн Західної Європи, а також їх суспільств, поглибленням залежності їх економік від природних ресурсів, що постачаються з РФ. Як економічна структура «Газпром» є найбільш явним проявом інтеграції криміналітету, економіки та держави, можливо, найвищою формою легалізації злочинності шляхом безпосереднього встановлення контролю над фінансовим підґрунтям держави, фактично ключовим сектором її економіки. Це дозволяє не лише отримувати величезні, майже непідконтрольні прибутки, а й забезпечувати продовження їх надходження із використанням інструментів державного управління.

Таким чином, загроза для Євросоюзу та країн Заходу у цілому є не потенційною, а цілком реальною, – через встановлення залежності від енергоносіїв, корумпування політиків та, значною мірою, суспільства, фінансування політичних партій нацистської спрямованості, а також шляхом цілеспрямованого інформаційного впливу. При цьому останньому напрямку приділяється особлива увага. Так, утворений РФ у Франції «Інститут за демократію та співробітництво» координує совою діяльність із «Національним фронтом» [4]. Російська пропагандистська компанія «Russia Today» має щорічне фінансування у розмірі 500 млн доларів, що надходить як із бюджету РФ, так і від «фондів сприяння російським громадянам за кордоном». У Вашингтоні та штатах сходу США цей канал дивляється близько 7 млн осіб. У Європі він користується популярністю у Великобританії та Іспанії, а також у Польщі, Франції та Німеччині. Програми виходять англійською, іспанською та арабською мовами. Глядацька аудиторія становить близько 300 млн осіб. Пропагандистські акції, як правило, вводяться до програм новин, аби впливати на людину із розслабленою увагою. Передачі здійснюються через 22 супутники та 230 операторів. У перспективі аудиторія сягатиме 650 млн осіб у понад 100 країнах світу. Партнером каналу є «Газпром-Медіа-Холдинг», що знімає «документальні» фільми пропагандистської спрямованості [5].

Отже, «зовнішній чинник» у формі цілеспрямованого воєнного, політичного, економічного та інформаційного впливу з боку РФ на перебіг конфлікту в Україні є очевидним. У той же час, ескалація тероризму на регіональному ґрунті не була б можливою за відсутності внутрішніх чинників, серед яких основну роль відіграє вплив організованої злочинності та пов'язаної із нею корупції.

Із достатнім ступенем умовності можна виділити два основні рівня корупції – макрорівень та мікрорівень. Перший стосується поширення корупції у

вищих органах влади та управління, фактичного їх захоплення криміналітетом, який системно використовує можливості держави для особистого збагачення лідерів кримінальних угруповань шляхом «викачування» національних ресурсів. Такого роду захоплення держави криміналітетом має своїм наслідком криміналізацію внутрішньої та зовнішньої політики, підміну національних інтересів інтересами криміналітету. На цьому рівні корупція набуває виражених рис транснаціональної організованої злочинності, що проявляється у діяльності організованих злочинних угруповань, які діють системно та узгоджено на транснаціональному рівні задля захоплення та утримання державної влади та її подальшого використання з метою особистого збагачення шляхом протиправного присвоєння національних багатств.

На мікрорівні корупція проявляється у протиправному використанні службових повноважень задля отримання неправомірної вигоди. Такого роду корупція проявляється на низовому рівні у хабарництвах та подібних до нього протиправних діях. Слід зазначити, що розподіл корупції на макро- та мікрорівні є, значною мірою, умовним, оскільки взаємозв'язок між ними визначається системним характером цього явища.

Територія Донбасу майже весь час існування України як незалежної держави знаходилася поза межами державного врядування і контролювалася організованими злочинними угрупованнями, яким на досить значний період часу вдалося встановити контроль і над усією територією держави, виступаючи під політичною вітриною «Партії Регіонів». Слід зазначити, що на місцевому рівні подібна ситуація має місце і у Автономній Республіці Крим, де «політична еліта» складається із вихідців з організованих злочинних угруповань «Сейлем» та «Башмаки», а також їх корумпованих зв'язків в органах влади, зокрема у правоохоронних.

Діяльність такого роду структур була орієнтована на системне отримання прибутку від суто незаконної діяльності та шляхом контролю над економікою. Вийшовши на макрорівень державного управління, організованими злочинними угрупованнями з регіону сходу країни були створені передумови для дезінтеграції держави у разі втрати можливостей її контролювати, задля забезпечення контролю принаймні на регіональному рівні. Ними також тривалий час, у взаємодії із кримінальними структурами, що знаходяться при владі в РФ і мають необмежені фінансові ресурси, здійснювалася цілеспрямована інформаційна політика, спрямована на пропаганду сепаратизму та суспільну легалізацію організованої злочинності, а також поширення у суспільній свідомості відверто нацистських ідей «руського світу» та «православного фундаменталізму».

Таким чином, ці структури виступають прямими спонсорами тероризму, використовуючи його як інструмент впливу на загальнодержавну політику.

На мікрорівні зв'язок між тероризмом та злочинністю, у тому числі організованою, проявляється у формі широкого залучення місцевого криміналітету до терористичної діяльності у якості найманців, підтримкою терористів корумпованими представниками місцевих органів влади. Про зв'язок між корупцією на місцевому рівні та терористичною діяльністю свідчить і масове зрадництво правоохоронних органів, їх фактичне злиття із криміналітетом [6]. Так, за даними МВС України, у регіоні Донбасу, що знаходиться під контролем терористів, лише 10-15% співробітників міліції залишилися вірними присязі [7].

Як на макро-, так і на мікрорівні корупція має форму організованої злочинності транснаціонального характеру. На мікрорівні вона проявляється у впливі організованої злочинності на суспільство, криміналізації суспільних відносин, що має наслідком криміналізацію місцевих органів влади під впливом організованої злочинності. Зазначена криміналізація має транснаціональний характер, оскільки такі органи влади виступають у якості організованих злочинних угруповань, що вчиняють злочини, підготовка та планування яких здійснювалося у іншій країні.

На макрорівні відбувається захоплення влади структурами транснаціональної організованої злочинності, системне використання держави, її ресурсів, економічного потенціалу з метою досягнення злочинних цілей матеріального та політичного характеру.

Терористичну діяльність на сході України слід також розглядати у контексті загальної політичної нестабільності у країні, пік якої прийшовся на кінець 2013 – початок 2014 років. Криміналізація державної влади на усіх рівнях призвела до її несприйняття суспільством, що мало своїм проявом акції протесту в м. Києві, центральних та західних регіонах країни. З іншого боку, це ж відчуження держави від соціуму є передумовою поширення сепаратистських настроїв у східних регіонах. Це, зокрема, підтверджується і тим, що, принаймні на рівні офіційної пропаганди сепаратистські угруповання заявляють про те, що вони ведуть боротьбу проти «партійних диктатур», «правлячих кримінальних еліт», «всевладних олігархів, що ставлять свою корисливу вигоду понад інтереси держави та народу», «корумпованих чиновників, що утискають рядових громадян» [8].

Узагальнюючи викладене, можна зробити **висновки** про те, що гібридний характер війни в Україні полягає, передусім, саме у застосуванні кримінальних практик, залученні криміналітету на макро- та мікрорівнях – як у якості безпосередніх виконавців, так і для надання політичного та фінансового сприяння. Відповідно, антикримінальна та антикорупційна складові у цьому випадку набувають особливої важливості. Усунення передумов сепаратистської та терористичної діяльності вимагає системних заходів із викорінення корупції, залучення громад до управління державою на місцевому рівні, забезпечення інклюзивної демократії. Боротьба з корупцією має розглядатися також і як невід'ємна складова контррозвідувальної діяльності. На нашу думку, будь-які дії із забезпечення ефективності діяльності органів влади, у тому числі сектору безпеки та оборони, на користь забезпечення національних інтересів України, усунення наявного впливу іноземної сторони на їх діяльність, не будуть можливими без усунення корупційного впливу на державні інститути, забезпечення належного врядування. У цьому зв'язку важливою є інтернаціоналізація боротьби з корупцією та забезпечення належного врядування в Україні, що не є лише питанням забезпечення національної безпеки в нашій країні, а стосується безпеки Європи в цілому як політичного, культурного та цивілізаційного утворення.

Кримінальні угруповання, що діють на місцевому рівні, передусім у регіоні Донбасу, будуть у подальшому залучатися для дестабілізації ситуації, у тому числі шляхом вчинення окремих терористичних акцій. З огляду на це, важливим

завданням є декриміналізація ситуації у регіоні, виявлення та знешкодження організованих злочинних угруповань, що діяли у ньому впродовж десятиліть, а також позбавлення криміналітету можливостей впливати на діяльність органів державної влади на центральному та місцевому рівнях, а також на широкі прошарки суспільства, що, у свою чергу, потребує не лише суто правоохоронної, а й інформаційної роботи.

Враховуючи важливість антикорупційної складової антитерористичної операції вважаємо, що відповідні заходи із запобігання та протидії корупції, забезпечення прозорості та належного врядування у діяльності органів державної влади та управління, мають бути включені до ініціатив із мирного врегулювання конфлікту на сході країни, що виносяться на розгляд як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список літератури:

1. Мартин ван Кревельд / Трансформація війни. Пер. с англ. – М.: альпина Бизнес Букс, 2005. – 344 с.
2. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен 26.04.2014 Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>.
3. Парубій А. Війна Росії проти України і світу. 06 серпня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046>.
4. How The Kremlin Wields Its Soft Power In France Natalya Kanevskaya June 24, 2014 Radio Free Europe/Radio Liberty [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rferl.org/content/russia-soft-power-france/25433946.html>.
5. Мир готовится противостоять информационной угрозе из России. 21.07.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sprotyv.info/ru/news/2511-mir-gotovitsya-protivostoyat-informacionnoy-ugroze-iz-rossii>.
6. На Донбасе уволены почти 4 тысячи правоохранителей. 19 августа 2014 Интернет-издание «Обозреватель» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/politics/73821-na-donbasse-uvolenyi-pochti-4-tyisyachi-pravoohranitelej.htm>.
7. В Донецке 300 милиционеров перешли на сторону ДНР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zn.ua/UKRAINE/v-donecke-300-milicionerov-pereshli-na-storonu-dnr-150294.html>.
8. За что сражается ополчение. Международное общественное движение «За веру православную» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.za-veru.ru/actual_info/15/6634.

Гриненко И.М.

Национальна академия Службы безопасности Украины

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ АНТИТЕРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

Аннотация

В статье исследуется связь между коррупцией, организованной преступностью и террористической деятельностью в Украине, а также вопросы совершенствования стратегий противодействия этим явлениям как составляющей антитеррористической операции.

Ключевые слова: организованная преступность, коррупция, антитеррористическая операция, гибридная война.

Grynenko I.M.

National Academy of the Security Service of Ukraine

FIGHTING AGAINST CORRUPTION AS THE PART OF ANTITERRORIST OPERATION

Summary

The article deals with the nexus between corruption, organized crime and terrorist activities in Ukraine, and issues of improving strategies against these phenomenon in the context of antiterrorist operation.

Keywords: organized crime, corruption, antiterrorist operation, hybrid warfare.